

ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто особливості інноваційної діяльності корпоративних підприємств. Досліджено проблеми та перешкоди ефективного інноваційного розвитку підприємств корпоративного типу. Розроблено механізм підвищення інноваційної діяльності корпоративних підприємств. Сформовано перелік заходів та рекомендацій з активізації інноваційної діяльності корпоративних підприємств.

Ключові слова: корпоративне підприємство, корпоративне управління, інноваційна діяльність, інновація.

RODIONOVA I. V.
Khmelnitskyi National University

INNOVATION ACTIVITY IMPROVEMENT OF CORPORATE ENTERPRISES

The article discusses the features of innovation activity of corporate enterprises. It is proved that due to the lack of real institutional support there are a number of obstacles of innovation activity improvement. The problems and obstacles of effective innovation development of corporate enterprises are investigated. The mechanism of innovation activity improvement of corporate enterprises is formed. A list of measures and recommendations to enhance innovation activity of corporate enterprises is developed. The prospects for further studies are to determine the orientation of the overcoming barriers, particularly through the formation of measures which should be developed, taking into account both international standards and approaches, and experiences of domestic enterprises of corporate ownership and specifics of the Ukrainian economy.

Keywords: corporate enterprise, corporate governance, innovation activity, innovation.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки головною запорукою успішного функціонування промислових підприємств є широке використання інновацій, що передбачає орієнтацію вітчизняної промисловості на інтелектуальні, а не сировинні ресурси, забезпечуючи при цьому розширення можливостей для економічного зростання, зменшення кількості шкідливих і небезпечних виробництв, досягнення балансу між економічними, екологічними і соціальними цілями, збереження природної екосистеми тощо. Разом із тим, низький рівень інноваційної активності вітчизняних корпоративних підприємств створює перешкоди для підвищення конкурентоспроможності економіки України, її інвестиційної привабливості та в цілому інтеграції вітчизняної промисловості в європейський економічний простір. Через те, ключову роль в активізації інноваційної діяльності на сьогодні відіграють підприємства корпоративного типу, будучи тією частиною економічної системи, що по-перше, за своєю суттю є інноваційною структурою; і, по-друге, здатна здійснювати забезпечення подальшого науково-технологічного прогресу суспільства. Зважаючи на те, що конкуренція на ринку відбувається між наукомісткими високотехнологічними виробництвами, корпоративні підприємства, для того, щоб «виживати» в умовах інноваційної конкуренції, змушені здійснювати швидке реагування на зміни споживчого попиту і вимоги соціально-економічної реальності. Таким чином, країни, які володіють потужними корпоративними підприємствами і при цьому надають підтримку розвитку інноваційної діяльності цим підприємствам, на сьогодні є економічно незалежними суб'єктами світових ринків, що здатні диктувати умови країнам із слабкорозвиненою економікою. Ті ж, що не спромоглися забезпечити належні умови трансформації власності до корпоративної форми та не здійснили комплексні інноваційні перетворення, опинились фактично поза сучасними інтеграційними та транснаціональними процесами, а це означає, що вони генерують значно менші масштаби виробництва та фінансові можливості порівняно з ефективно функціонуючими підприємствами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звертаючи увагу багатьох дослідників на проблеми корпоративного управління як в Україні, так і за кордоном, це питання набуло особливої актуальності у дослідженнях багатьох науковців та практиків, серед яких М. І. Долішній, М. Є. Єрелюсова, Н. П. Карачина, М. І. Круглов, О. А. Мишко, Т. В. Момот, О. В. Мороз, В. В. Печерський, П. Е. Пуляєва, М. В. Самосудов, Н. Є. Терьошкіна, Т. М. Халімон, В. В. Оскольський, В. І. Павлов та інші науковці.

Водночас проблеми активізації інноваційної діяльності, зокрема, шляхом залучення до цих процесів корпоративних підприємств, висвітлені у працях О. І. Амоші, Ю. М. Бажала, К. О. Бояриної, А. С. Гальчинського, К. О. Копішинської, А. М. Поручника, В. С. Савчука, Л. І. Федулової, Н. І. Чухрай, В. М. Троянова, В. О. Сизоненка, О. Б. Бутнік-Сіверського, С. В. Захаріна, М. Е. Прохорової та інших. Їх напрацювання представлені системними дослідженнями, спрямованими на пошук шляхів виходу вітчизняних корпоративних підприємств на інноваційний шлях розвитку, що забезпечить провідні конкурентні позиції на світових ринках.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Зважаючи на вагомий внесок науковців у дослідження питань щодо активізації інноваційної діяльності корпоративних підприємств, варто зазначити,

що існує низка невирішених питань теоретико-прикладного характеру, що зумовлює необхідність подальшого обґрунтування наукових положень щодо дослідження окремих аспектів підвищення ефективності інноваційної діяльності корпоративних підприємств, а також пошуку практичних шляхів подолання проблем, які існують.

Формування цілей статті. Метою дослідження є визначення особливостей інноваційної діяльності корпоративних підприємств, діагностування проблем та визначення напрямів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні метою функціонування будь-якого підприємства повинно стати прагнення до підвищення його інноваційної діяльності, що передбачає забезпечення виробничих процесів новими видами техніки, технологій, випуск нових товарів, вихід на нові ринки [1]. В свою чергу, ефективність інноваційного розвитку корпоративних підприємств визначається їх забезпеченістю двома умовами: 1) масштабами ресурсів, що використовуються, та отриманими результатами; 2) економічною відповідальністю за створення й комерційну реалізацію науково-технічних досягнень. Разом із тим, серед загальних досягнень корпоративних підприємств доцільно виділити: 1) концентрацію інвестиційних ресурсів на пріоритетних видах економічної діяльності; 2) прискорення НТП; 3) підвищення експортного потенціалу та конкурентоспроможності підприємств; 4) сприяння монополізації ринків продукції промисловості; 5) здійснення прогресивних структурних змін в промисловості; 6) формування раціональних технологічних та коопераційних зв'язків; 7) розвиток конкурентного економічного середовища [2]. Зважаючи на те, що вітчизняна економіка характеризується розрізненістю уособлених підприємств, їх нездатністю працювати на єдині кінцеві результати, відсутністю власних ТНК та фінансово-промислових груп, здатних утворити потужне корпоративно-коопераційне підґрунтя національної економіки, а також роллю корпоративних утворень в якості донорів бюджетної системи, усе це формує стереотип про те, що економіка України поки що не відповідає завданням інноваційного розвитку, що повинна бути активним експортером, конкурентоспроможним на світових ринках.

В зв'язку із відсутністю реального інституційного забезпечення інноваційної діяльності корпоративних підприємств на шляху виходу вітчизняної економіки на інноваційний шлях розвитку існує низка перешкод, основними з яких є [3; 4, с. 121–123; 5]:

- невідпрацьованість теоретичних аспектів функціонування інноваційної системи та забезпечення її інфраструктури корпоративним сектором, навколо яких повинні концентруватись периферійні зони;

- відсутність у нормативному полі та практиці господарювання розуміння формування взаємозв'язків між структурними елементами інноваційної системи, врахування особливостей та пріоритетності їх вибудовування; відсутність у вітчизняного законодавства визначення різниці у побудові різних інноваційних осередків при копіюванні іноземного досвіду, неврахування кінцевого результату їх діяльності, формування взаємозв'язків між їх учасниками;

- відсутність системи комплексного статистичного спостереження за інноваційною діяльністю в зв'язку із розкриттям лише деяких її аспектів, що унеможливує коригування стратегій та програм інноваційного розвитку, ідентифікацію дійсних проблем, з якими стикаються вітчизняні підприємства у здійсненні інноваційної діяльності;

- потреба в удосконаленні стратегії інноваційного розвитку країни. Не дивлячись на те, що її розробка відбувається із врахуванням статистичних даних, аналітичних доповідей науковців та підприємців, міжнародного досвіду, вона не містить конкретних рекомендацій та пропозицій щодо можливості їх застосування з урахуванням наявного інноваційно-інвестиційного потенціалу національного господарства, його регіонів та наукових осередків. Крім того, у ній відсутні реальні зв'язки з визначеними пріоритетами інноваційного розвитку на нормативному рівні, а також взаємозв'язки між системними елементами інноваційної структури, в т.ч. і з визначенням ролі корпорацій у її реалізації;

- невідпрацьованість моделі взаємодії між органами влади та суб'єктами інноваційної діяльності. А застосування тієї чи іншої моделі вимагає продуманої логіки, аналізу наявних ресурсних можливостей, технологічних та виробничих зв'язків, геополітичного та екологічного стану, культурної, демографічної ситуації тощо;

- недосконалість системи фінансово-інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності, що полягає у реальній бюджетній підтримці на всіх рівнях, формуванні спеціальних обов'язкових фондів для підтримки інноваційно активних суб'єктів господарювання, податковому стимулюванні інноваційної діяльності, а також більш детальному поясненні процедури залучення недержавних фінансових ресурсів ринкових суб'єктів та міжнародної спільноти, оскільки найчастіше програми інноваційного розвитку не пояснюють ні процедури бюджетного фінансування, ні залучення недержавних інвестицій.

Таким чином, проблематика підвищення інноваційної діяльності корпоративних підприємств є набагато ширшою, проте означене коло питань вимагає зваженого та поетапного розв'язання. Для корпоративних підприємств оптимальним шляхом підвищення їх інноваційної діяльності має стати утворення технологічної кооперації, що передбачає об'єднання фондів, розподілу праці і ресурсів, виробництва, збуту, планування і управління, ціноутворення, інвестицій, НДДКР тощо. При цьому функція держави полягає у розробленні узгоджених методів й ставок оподаткування; врегулюванні в інтересах

капіталоутворення кредитної політики НБУ; системи державного замовлення на інноваційну продукцію; розвинутої транспортної, комунікаційної й торгівельної інфраструктури; системи вищої освіти, здатної забезпечити відтворення висококваліфікованих робітників та спеціалістів відповідно до вимог новітніх технологій [6].

Загалом підвищення інноваційної діяльності корпоративних підприємств має забезпечити: збереження існуючих виробничо-технологічних потужностей; стабілізацію та поступове здешевлення вертикальних зв'язків; зменшення асиметричних тенденцій ринкової, технічної та іншої інформатизації; зростання конкурентоспроможності та виходу на світові ринки; відновлення керованості вертикально інтегрованими системами на основі поєднання ринкових і державних методів регулювання; стимулювання взаємного кредитування партнерів та підтримання стійкості вертикально інтегрованих систем; зміцнення фінансового стану та зростання привабливості корпоративних підприємств для іноземних інвесторів [7].

Для забезпечення ефективності приведених вище процесів має бути розроблена система державного регулювання. Для цього держава має приділяти увагу розвитку корпоративного законодавства. Основні питання в даній сфері мають бути приділені удосконаленню діючих кодексів та основних законів, що забезпечують умови для ринкової конкуренції, підвищують ефективність антимонопольного регулювання, захист прав споживачів, активізацію інноваційної діяльності і захист інтелектуальної власності, удосконалення управління державною власністю [8].

Отже, виходячи із проведених досліджень, сформуємо механізм підвищення інноваційної діяльності корпоративних підприємств, дієвість котрого має забезпечуватись на основі фінансової спроможності підприємства, ефективного соціального розвитку та привабливості підприємства для інвесторів (рис. 1).

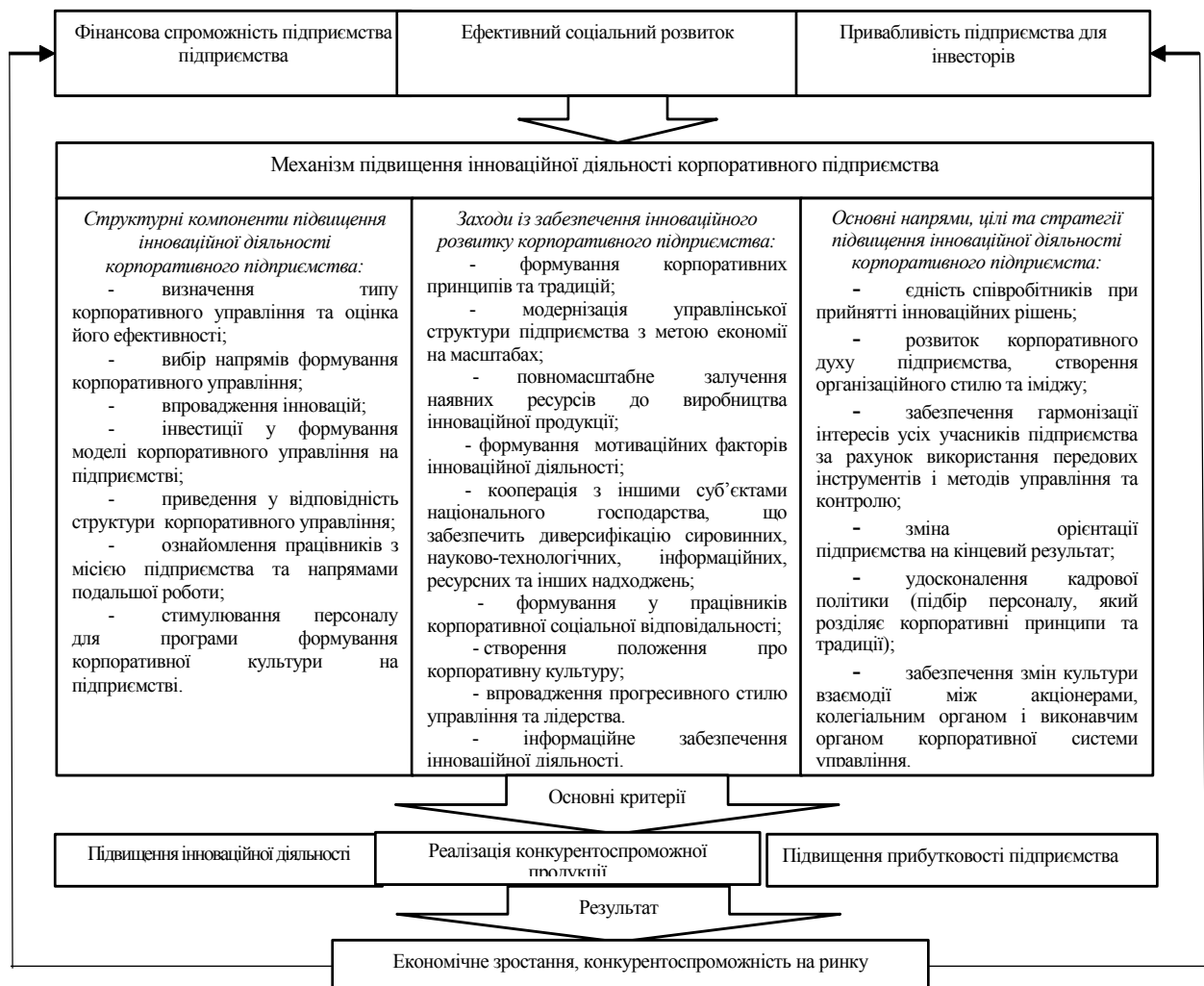

Рис. 1. Механізм підвищення інноваційної діяльності корпоративного підприємства

Ефективність та дієвість приведеного вище механізму є можливою за умов закупівлі нової техніки та використання передових технологій, застосування новітніх наукових розробок з метою підвищення якісних характеристик продукції; організації ефективної технологічної кооперації з великими, середніми і малими підприємствами, організаціями та установами; організації спільного виробництва і реалізації високотехнологічної продукції з іноземними партнерами з використанням власних виробничих,

торговельних площ та кваліфікованих кадрів; участі в розробці та впровадженні ефективних ресурсозберігаючих технологій та засобів захисту навколишнього природного середовища від негативного екологічного впливу виробництва. Усі ці заходи сприятимуть адаптації персоналу до нових вимог ринкового середовища, зниженню їх опору до змін на підприємстві та підвищенню внутрішньої готовності до цього процесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного дослідження встановлено, що вироблення стимулів у корпоративних підприємств до інноваційної діяльності дає змогу швидко реагувати на вимоги ринку, ефективно реалізовувати свою стратегію розвитку, здійснювати конкуренцію між наукомісткими високотехнологічними виробництвами, забезпечуючи відтворення капіталу. Проте на шляху виходу вітчизняних підприємств корпоративного типу на інноваційний шлях розвитку існує низка перешкод. Мова йде не лише про відсутність фінансової підтримки, а й реальних стимулів для здійснення інноваційної діяльності. Таким чином, для вітчизняних підприємств на сьогодні відсутні є стимули як для підвищення інноваційної діяльності, так і для формування загалом інноваційно активного корпоративного ядра такої моделі. Саме тому перспективи подальших досліджень полягають в орієнтації на визначення методів подолання означених бар'єрів, зокрема на основі формування заходів, які мають розроблятися із врахуванням як міжнародних стандартів та підходів, так і досвіду вітчизняних підприємств корпоративної форми власності і специфіки української економіки. Перспективними напрямками такої діяльності мають стати: захист інтересів акціонерів, врахування концепцій інноваційної конкуренції, досвіду реалізації інноваційних стратегій і програм, їх організаційного та нормативного забезпечення, формулювання стимулів для кооперації вітчизняних корпоративних підприємств з іншими підприємствами, організаціями та установами (в першу чергу, з сектором науки) на довготривалій основі з метою формування у підприємств інноваційної моделі розвитку. Для того, щоб корпоративне управління змогло проявити свої переваги, головним завданням при цьому має стати: створення нових, значно стійкіших та надійніших соціальних конструкцій, які б не тільки не стримували їх розвиток, а й сприяли постійному оновленню, що в сукупності забезпечить вдосконалення та підвищення вітчизняного корпоративного сектору та інвестиційної привабливості економіки держави.

Література

1. Радзівіло І.В. Інноваційний потенціал підприємства в системі антикризового менеджменту: роль та сутність / І. В. Радзівіло // Наука й економіка. – 2012. – № 3 (27). – С. 99–103.
2. Боларова Н. К. Интегрированные предпринимательские структуры как фактор углубления межхозяйственных экономических связей / Н. К. Боларова, Т. М. Паневник // БизнесИнформ. – 2010. – № 10. – С. 47–52.
3. Єрелюсова М. Є. Розвиток корпоративного сектору наукових досліджень і розробок як передумова інноваційного розвитку / М. Є. Єрелюсова // Управління розвитком. – 2012. – № 3. – С. 143–145.
4. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети : [монографія] / М. І. Долішній. – К. : Наук. думка, 2006. – 511 с.
5. Печерський В. В. Корпоративне управління в інтегрованих підприємствах : теоретичний аспект / В. В. Печерський // Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки і практики. – 2016. – № 1. – С. 83–97.
6. Пуляева П. Э. Адаптивные механизмы корпоративного управления в условиях кризиса / П. Э. Пуляева // Молодой ученый. – 2015. – № 12. – С. 481–483.
7. Бояринова К. О. Використання концепції відкритих інновацій як рушія взаємодії локальних інноваційних систем / К. О. Бояринова, К. О. Копішинська // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 4 (154). – С. 16–22.
8. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс] : проект / Комітет Верховної Ради з питань науки і освіти. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>

Надійшла 15.05.2017; рецензент: д. е. н. Нижник В. М.